

mannen der predikanten zitting hadden, en die zich belastte, aldus Quarles van Ufford in het *Gedenkboek*, 'met de regeling der kerkdiensten, de wijdingen en al wat verder aan de geestelijke opbouw der gemeente en niet het minst ook aan de evangelisatie' (evangelisatie binnen het kamp - Vestdijk was een diergenen die daar niet van gediend waren¹) 'bevorderlijk kon zijn.'² 'De geestelijke verzorging in ons kamp is geen eenvoudige taak', schreef Quarles eind juli '42 aan een vriend. 'Je weet niet wat het is om met drie-entwintig dominees te moeten werken die zich allen evenzeer laten gelden!'³

★

Wat aan ontspanning in de Brabantse kampen mogelijk was, werd ter hand genomen. Er werd gedamd, geschaakt, kaartgespeeld, gevoetbald (in Haaren en Gestel had één gijzelaar een speciale vergunning om de bal op te halen als die buiten het prikkeldraad terechtgekomen was), men speelde voorts cricket, hockey, handbal, korfbal - in Gestel werd zelfs getennist op een zelf aangelegde baan. Dagelijkse gymnastiek-oefeningen trokken veel deelnemers. Wat men bij de sport aan hulpmiddelen nodig had, werd door de Nederlandse sport-organisaties ter beschikking gesteld. Heinekens Brouwerij schonk de gijzelaars in Gestel een aantal grote biljarttafels met toebehoren, drie grote muziekhandels (Bender, Goldschmeding en Kettner & Duwaer) deden de anti-verzet-gijzelaars in Haaren een harmonium, een piano en een

¹ Gesprekken met enkele gelovigen brachten Vestdijk in Gestel min of meer tot wanhoop: 'Door de mensheid *'aufzuklären'* bereik je niets', schreef hij in augustus '43, vijf maanden nadat hij uit de gijzeling ontslagen was, aan zijn vriend Theun de Vries, 'want ze (d.w.z. een belangrijk gedeelte, minstens al de 'geboren' Calvinisten) verdommen het eenvoudig om *'aufgeklärt'* te worden, en worden *buitengewoon* onaangenaam als je het probeert! Ik heb daar in Gestel staaltjes van meegemaakt, die misschien 'psychologisch' interessant waren, maar die mij herhaaldelijk mij deden afvragen of ik mijn verstand nog had. Een dergelijke keiharde dogmatiek, een dergelijk rotsvast vertrouwen in het *bestaan* van God (voor mij huiiveringwekkend, al was 't alleen maar door de onverdraagzaamheid, die er hand in hand mee gaat), dit alles wijst op een quantum religieuze *energie*, die heus niet tot oplossing te brengen of zelfs maar te wijzigen is door de heren de historische bepaaldheid onder het oog te brengen van een en ander.' (Brief, 10 aug. 1943, van S. Vestdijk aan Th. de Vries, S. Vestdijk: *Brieven uit de oorlogsjaren aan Theun de Vries* (1968), p. 85). ² C. G. C. Quarles van Ufford in *Gedenkboek Gijzelaarskamp 'Beekvliet'*, p. 66. ³ Brief, 22 juli 1942, van C. G. C. Quarles van Ufford aan F. A. de Graaff (Doc I-568 C, a-1).